

Wachten op een ander geluid

**Meditatie ds. Gerard Rinsma
zondag 10 december 2017
tweede Advent**

LEZINGEN

Profetenlezing: Jesaja 40:1-11

Evangelielezing: Johannes 1:19-28

OVERWEGING

Gemeente van onze heer Jezus Christus, lieve mensen

Oudere gemeenteleden zullen misschien nog de stem van koningin Wilhelmina herinneren. Als ze voor radio Oranje haar toespraken hield. 'Omdat de stem van Nederland niet stom kan blijven, heb ik ten laatste het besluit genomen, het symbool van mijn natie, zoals dit in mijn persoon en in de regering is belichaamd, over te brengen naar een plaats, waar het kan voortwerken als een levende kracht, die zich kan doen horen.'

Zo moeten ook de woorden van Jesaja geklonken hebben. Destijds lang geleden. Als het volk Israël net zo ingesloten is als het Nederlandse volk tijdens de bezetting.

Troost, troost mijn volk, zegt jullie God Met deze woorden begint het tweede boek van Jesaja. ¹ De auteur kennen we niet; we weten alleen dat hij geprofeteerd heeft in die benauwde jaren van de ballingschap. En dat dít zijn opdracht is: 'Spreek Jeruzalem moed in, maak haar bekend dat haar slavendienst voorbij is, dat haar schuld is voldaan, omdat zij een dubbele straf voor haar zonden uit de hand van de HEER heeft ontvangen.'²

Ik ben bang dat er heel wat kerken zijn die om die reden vandaag een link leggen met de jongste politieke gebeurtenissen. Met het aanwijzen van Jeruzalem als hoofdstad van Israël door de Amerikaanse president. Dat dominees van de kansel zullen verkondigen dat God Zijn beloften nakomt en dat president Trump een werktuig in Gods hand is, zoals ooit koning Cyrus dat was voor de ballingen toen.³

En ik hoef niet uit te leggen hoe gevaarlijk het is om teksten uit de bijbel een op een naar onze tijd te vertalen en als blauwdruk voor poli-

¹ Ik was vorige week op bezoek. Bij Robert Smits. U kent hem misschien nog van vorig jaar, toen hij vertelde over zijn werk onder de straatkinderen van Rio de Janeiro. Nu was hij wéér in Nederland om te vertellen over zijn werk. Hij gaf wat cijfers: er zijn in Rio meer dan tienduizend straatkinderen. Wij werken tegenwoordig in een krottenwijk waar iedere dag honderden crackgebruikers rondom een voetbalveld zitten. Hieronder bevinden zich meer dan honderd kinderen en pubers. Dit werk doen we onder toezicht van zwaar bewapende drugsdealers. Wij delen brood en voedsel uit en proberen zo hun vertrouwen te winnen. En zo proberen wij ook de kinderen iedere vrijdag mee te nemen in kleine groepjes naar opvanghuis "Betania". Dan kunnen ze zich douchen, krijgen ze een warme maaltijd, hoeven ze eventjes niet bang te zijn voor de politie."

² Spreekt tot het hart van Jeruzalem, roept het toe, dat zijn lijdensstijd volbracht is, dat zijn ongerechtigheid geboet is, dat het uit de hand des HEREN dubbel ontvangen heeft voor al zijn zonden.

³ Jesaja 45:1 Dit zegt de HEER tegen Cyrus, zijn gezalfde, die hij bij de rechterhand neemt, aan wie hij volken onderwerpt, voor wie hij koningen ontwapent, voor wie hij deuren opent – geen poort blijft gesloten:

tiek handelen te gebruiken. Toen ik zelf nog op de lagere school zat, vertelde onze onderwijzer nog met droge ogen dat negers lui waren en de apartheid in Zuid-Afrika gerechtvaardigd was, omdat God in de bijbel Jafeth had gestraft voor het uitlachen van zijn vader Noach.⁴ En voor de oorlog leerden kinderen in Duitsland, maar ook in Nederland, dat de joden hun lot zelf over zich hadden afgeroepen. Hadden ze niet bij het kruis geroepen: zijn bloed kome over ons en onze kinderen?⁵ En sprak men toen niet van de wandelende jood.⁶

Maar wie teksten uit zijn context haalt en de situatie, waarin ze gesproken zijn, negeert, is kortzichtig en dom. Maar wie er vervolgens ook nog eens landjepik en discriminatie mee wil rechtvaardigen, maakt zich schuldig aan misbruik van de heilige teksten. Dat geldt niet alleen voor salafistische moslims, maar ook voor evangelikale christenen, die het besluit van president Trump hebben toegejuicht.

Want troost kan niet inhouden, dat onrecht wordt gerechtvaardigd, en troost kan niet inhouden dat de een ten koste van de ander wordt bevoorrecht. En troost kan niet betekenen, dat de aanspraken van een volk, of een bevolkingsgroep worden erkend ten koste van die van anderen. En het kan niet zijn dat met een beroep op de bijbel mensenrechten worden geschonden; bijvoorbeeld het recht op nationaliteit - aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen en het recht op ei-

⁴ Gen. 9:20-25 Noach was landbouwer en legde als eerste een wijngaard aan. Hij dronk van de wijn, werd dronken en ging in zijn tent liggen, zonder kleren aan. Toen Cham, de vader van Kanaän, zag dat zijn vader naakt was, vertelde hij dat aan zijn twee broers, die buiten waren. Daarop namen Sem en Jafet een mantel, legden die over hun schouders, liepen achteruit de tent binnen en bedekten het naakte lichaam van hun vader, met afgewend gelaat, zodat zij hem niet naakt zagen. Toen Noach uit zijn roes ontwaakte en te weten kwam wat zijn jongste zoon hem had aangedaan, zei hij: 'Vervloekt zij Kanaän, knecht van zijn broers zal Kanaän zijn, de minste van alle knechten.

⁵ Matth. 27:25-26 NBG En al het volk antwoordde en zeide: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen! Toen liet hij hun Barabbas los, maar Jezus geselde hij en hij gaf Hem over om gekruisigd te worden.

⁶ <http://www.verhalenbank.nl/items/show/51098> Jezus zwoegt met het kruis op zijn rug naar Golgotha. Hij klopt aan bij het huis van een jood en vraagt of hij even mag uitrusten. De jood weigert het verzoek van Jezus en laat Hem verder lopen met het zware kruis op Zijn rug. Als hij Hem bespot, zegt Jezus: "Gij zult vanaf deze dag tot in den eeuwigheid wandelen." Jezus kijkt hem aan en dat maakt zo'n indruk op de man dat hij later alsnog naar Golgotha gaat om het kruis op zich te nemen. Maar het is te laat. Sindsdien zwerft hij over de aarde. Men noemt hem de Wandelende Jood. Het verhaal staat in de catalogus van Aarne-Thompson geregistreerd als AT 777 'The Wandering Jew'. Het valt bij de legendesprookjes onder een reeks religieuze verhalen waarin God zijn rechtvaardigheid toont. Het hoofdthema van dit verhaal, dat van de eeuwige straf, komt reeds bij de Grieken voor: n Orpheus en Ahasverus (1945) van Jacob Presser wordt de naam Ahasverus symbool voor het joodse hoofdpersonage dat op zoek gaat naar zijn geliefde. In eerste instantie heeft hij als 'Orpheus' nog een kans om zijn geliefde terug te vinden, als 'Ahasverus' is er geen redding meer. Hem rest slechts het wachten op het einde der tijden, het wachten op de dag dat hij verenigd zal worden met degene die hij zoekt. Hierin komt ook de elders omschreven gedachte naar voren, dat de literaire bewerking van dit thema voortkomt uit de hoop dat het joodse volk eens verlost zal worden van het 'zwerfende' bestaan. Ahasverus is verworden tot een metafoor voor het joodse volk, dat tot de dag des oordeels gedoemd is over de aarde te zwerven. De frequente literaire toepassing van het verhaalthema is op verschillende manieren uitgelegd

gendom. Niemand mag willekeurig van zijn eigendom worden beroofd. En het recht op asiel. Een ieder heeft het recht om in andere landen asiel te zoeken en te genieten tegen vervolging. En ieder heeft het recht om zijn land te verlaten en naar terug te keren.⁷

Want als Jesaja de opdracht krijgt om te spreken en zijn volk te troosten, dan is dat op een moment dat het volk zich in ballingschap bevindt en de hoop laten varen op een terugkeer naar het vaderland. Want is dat niet het kenmerk van ballingschap? Dat je onvrijwillig verblijft in een vreemd land, waar je de taal en gebruiken niet kent, waar je niet je eigen godsdienst mag vormgeven, waarin je niet naar de kerk, moskee of synagoge kan. Of als het je verboden wordt om in een buurthuis kerkdienst te houden. Of wanneer het door de pastoor verboden wordt om in de kerk nog langer de mis optedragen. Ondenkbaar? Want stel je voor dat het gemeentebestuur van Leeuwarden in navolging van dat van Rotterdam besluit dat ook in Leeuwarden niet langer kerkdiensten mogen worden gehouden buurthuizen? En dus Markant gesloten blijft. Hebben we misschien de school, waar we kunnen aankloppen. Maar als dat ook verboden wordt?

Dat is ballingschap. Onvrijwillig verblijf in een vreemd vijandig land.

Maar dat is de kerk niet vreemd. Onze voorouders werden de kerk uitgezet en legden kwartjes en dubbeltjes op zij voor een eigen kerkgebouw en een predikant. Onze voorouders vochten voor vrijheid van onderwijs en de gelijkberechtiging van het bijzonder onderwijs. En nu 100 jaar geleden werd ook die wens ingewilligd.⁸

⁷ Artikel 13 Een ieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat. Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren.

Artikel 14 Een ieder heeft het recht om in andere landen asiel te zoeken en te genieten tegen vervolging. Op dit recht kan geen beroep worden gedaan ingeval van strafvervolgingen wegens misdrijven van niet-politieke aard of handelingen in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.

Artikel 15 Een ieder heeft het recht op een nationaliteit. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht worden ontzegd om van nationaliteit te veranderen.

Artikel 17 Een ieder heeft recht op eigendom, hetzij alleen, hetzij tezamen met anderen. Niemand mag willekeurig van zijn eigendom worden beroofd.

⁸ De Pacificatie van 1917 was een compromis waarmee een einde kwam aan de jarenlange schoolstrijd in Nederland en voor mannen het algemeen kiesrecht werd ingevoerd, twee jaar later gevolgd door het vrouwenkiesrecht. Na een grondwetswijziging had het bijzonder onderwijs voortaan evenveel recht op financiële steun van de overheid als het openbaar onderwijs. Daarnaast mochten alle mannen ouder dan 23 jaar stemmen en was er passief vrouwenkiesrecht. De evenredige vertegenwoordiging verving het districtenstelsel. De sociale kwestie werd echter niet opgelost.

En in die situatie van uitzichtloosheid en vreemdelingschap klinken de woorden van de profeet Jesaja als een wake up call. Troost, troost mijn volk, zegt jullie God. God laat zich kennen als een God, die bij zijn volk hoort. Sterker, als een God, die zich het lot van zijn volk aantrekt. Het is zijn volk, hij is hun God. De profeet Jesaja gaat verder. Niet alleen met woorden moet uitzicht worden geboden en dan maar afwachten. Er moet daadwerkelijk ook aan uitzicht gewerkt worden: 'Baan voor de HEER een weg door de woestijn, effen in de wildernis een pad voor onze God.

Ik luister nog eens naar een fragment van Radio Oranje: door veel gekraak en geruis heen hoor ik de stem zoals die toen vanuit Engeland naar bezet Nederland werd uitgezonden: na maanden wachten, na maanden, waarin je je afvroeg; gebeurt het? gebeurt het nu? gebeurt het? was het nu eindelijk echt begonnen. De invasie van de geallieerde troepen in Normandië.⁹

Maar de kerk heeft vanaf het begin deze profetie van Jesaja verbonden aan de komst van Jezus Christus. En heeft ze daarom een plek gegeven in de adventstijd. En verbonden aan Johannes de Doper. Hem heeft ze gezien als de heraut, als de voorloper, als de wegbereider. Zoals bij een popconcert van de Rolling Stones er een band in het voorprogramma staat. Die met snoeiharde muziek je oren martelt. Heb ik mee-gemaakt.

Johannes de Doper is de man van het voorprogramma. En ook zijn boodschap is snoeihard. Ik doel dan niet op het aantal decibels maar op de inhoud. Aan Johannes de Doper hebben we de uitdrukking 'adderengebroad' te danken. En ook de uitdrukking dat de bijl al aan de wortel ligt. En dat het kaf van het koren gescheiden zal worden.¹⁰

⁹ Maar toen was duidelijk wat de woestijn was, wat de wildernis was, waar doorheen een weg moest worden gebaad. Zoals ook voor Robert Smits duidelijk is: een weg moet er gebaad worden in de asfaltjungle van Rio de Janeiro desnoods onder bescherming van zwaarbewapende drugsdealers om de straatkinderen te bereiken. Soms moeten er zelfs helikopters aan te pas komen om benarde mensen te helpen, te evacueren. Als ze ingesloten zijn door een lawine of door een aardverschuiving. Soms moet er een gat geboord worden om mijnwerkers te bevrijden, soms reddingsboten uitvaren om mensen van een schip te halen. Soms moeten ambulances zich een weg boren door het verkeer heen om slachtoffers te helpen. Soms moet er zelf een hele luchtbrug worden geopend om mensen te redden. Van eten te voorzien. Zoals toen op Biafra, toen op Berlijn. Zoals toen op bezet Nederland.

¹⁰ Matth. 3:7 Addergebroad, wie heeft jullie wijsgemaakt dat je veilig bent voor het komende oordeel? 8Brengh liever vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn, 9en denk niet dat je bij jezelf kunt zeggen: Wij hebben Abraham als vader. Want ik zeg jullie: God kan uit deze stenen kinderen van Abraham verwekken! 10De bijl ligt al aan de wortel van de boom: iedere boom die geen goede vrucht draagt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen. 11Ik doop jullie met water ten teken van jullie nieuwe leven, maar na mij komt iemand die meer vermag dan ik; ik ben zelfs niet goed genoeg om zijn sandalen voor hem te dragen. Hij zal jullie dopen met de heilige

Maar met kerst vieren we niet de geboorte van Johannes de Doper. En met Pasen ook niet zijn opstanding en op goede vrijdag herdenken ook niet zijn gewelddadige dood.

En dat komt omdat de kerk - of beter de volgelingen van Jezus - en zeker Jezus zelf zich van Johannes gedistantieerd hebben. Weliswaar heeft Jezus zich door Johannes laten dopen, maar heeft hij afstand genomen van zijn boete preken, van zijn dreigen met hel en verdoemenis. Van zijn oordeelsverkondiging.¹¹

Johannes was in de ogen van Jezus te sektarisch. Johannes had in de ogen van Jezus te weinig compassie. Johannes had in de ogen van Jezus te weinig liefde. Ook voor zichzelf. Dat blijkt alleen al op de manier, waarop Johannes de Doper zich kleepte: met een ruwe mantel van kameelhaar met een leren gordel. En waarop hij zichzelf van voedsel voorzag: met sprinkhanen en wilde honing.

Jezus wil geen sektariër zijn, geen asceet, geen boeteprediker. Bovendien heeft hij gezien dat de boodschap van Johannes totaal niet aansloeg bij de gesettelden van zijn volk. Ze hadden er geen boodschap aan en ze lieten zich niet door hem gezeggen.¹²

En als we in deze adventstijd dus lezen over Johannes de Doper, dan is dat om onze blik te scherpen wie we dan wel mogen verwachten.¹³ Als hij zelf ronduit verklaart dat hij niet Messias is en ook niet Elia en

Geest en met vuur; 12hij houdt de wan in zijn hand, hij zal zijn dorsvloer reinigen en zijn graan in de schuur bijeenbrengen, maar het kaf zal hij verbranden in onblusbaar vuur.'

¹¹ Joh. 3: 22 Daarna ging Jezus met zijn leerlingen naar Judea. Daar bleef hij enige tijd en hij doopte er. Johannes doopte toen ook, in Enon, dicht bij Salim, een waterrijk gebied. Daar kwamen de mensen naartoe om zich te laten dopen. Johannes was immers nog niet gevangengezet. Er ontstond een discussie tussen de leerlingen van Johannes en een Jood over het reinigingsritueel. Ze gingen naar Johannes en zeiden tegen hem: 'Rabbi, de man die bij u aan de overkant van de Jordaan was, over wie u een getuigenis afgelegd hebt, is aan het dopen en iedereen gaat naar hem toe!' Johannes antwoordde: 'Een mens kan alleen ontvangen wat hem door de hemel gegeven wordt. Jullie kunnen van mij getuigen dat ik gezegd heb: "Ik ben de Messias niet, maar ik ben voor hem uit gezonden.'" De bruidegom krijgt de bruid; de vriend van de bruidegom staat te luisteren en is blij dat hij de stem van de bruidegom hoort. Dat vervult mij met grote vreugde. Hij moet groter worden en ik kleiner

¹² Toen hij zag dat veel farizeeën en sadduceeën op zijn doop afkwamen.

¹³ Edward Schillebeeckx, Verhalen van een levende, theologische preken van Edward Schillebeeckx, pg. 19 Homilie

De uitdrukking 'de komende' (ho erchomenos) was in Jezus' tijd helemaal geen joodse of christelijke naam voor de verwachte Messias. Er staat in die oude joodse en christelijke literatuur meestal 'het komende' en bedoeld is dan 'het Rijk Gods dat komen zal', en dit komen' was bovendien gekoppeld aan 'het einde der tijden' (zie bijvoorbeeld Habakuk 2, 3). Het parool: 'die komen zal' was destijds de samenvatting en verdichting van al wat er aan hoop en verwachting in Israël leefde. 'Het komende' is de basileia, dit is: 'Gods koninkrijk', zijn levensruimte die zichtbaar wordt wanneer vrede in gerechtigheid en liefde gaat heersen onder mensen en volkeren. Ontbreekt die vrede echter en werken mensen niet samen aan het tot stand komen ervan, dan is de basileia ook een oordeel over het niet-vredelievende: over kwaad, onrecht en liefdeloosheid, die er in onze wereld heersen.

Na zijn zelfgetuigenis als antwoord aan de leerlingen van Johannes de Doper, legt Jezus op zijn beurt getuigenis of over de heilsbetekenis van de feitelijke vraagsteller, Johannes de Doper. In eerste instantie blijft dit in de visie van de oude kerk een zelfgetuigenis van Jezus. Maar vanuit de nieuwtestamentische visie op Jezus ziet men in

ook niet de profeet, dan komt vanzelf de vraag boven wie hij dan wel is. En dan kan Johannes alleen maar van zichzelf spreken in relatie tot degene die na hem komt. De band in het voorprogramma kan alleen maar verwijzen naar de hoofdact. 'Ik doop met water,' zegt Johannes, 'maar in uw midden is iemand die u niet kent, hij die na mij komt – ik ben het niet eens waard om de riemen van zijn sandalen los te maken.'

Wat? Betekent dat dat de volgende band nog meer volume zal produceren? Dat horen en zien je helemaal zal vergaan? Betekent dat dat er nog een dreigender taal zal komen, die nog genadelozer de mensen op de knieën zal dwingen? Betekent dat dat er nog een strengere rechter zal komen, die ieder het pistool op de borst zal zetten? En geen genade kent, maar alleen maar oordeel en straf?

In sommige kerken aan de rechterflank wordt het elke zondag nog verkondigd. Wordt er zo gepreekt. En onlangs hoorde ik het zelf nog bij de uitvaart van mijn tante. Juist in een rouwdienst, op een moment, dat je verlangt naar troost en een bemoedigend woord, word je buitengesloten, word je de wacht aangezegd, word je met zoveel woorden in de kou gezet. ¹⁴Juist op een moment, als je naar begrip verlangt, naar iemand,

dat er een groot verschil is tussen de prediking van de Doper en die van Jezus, namelijk dat Johannes met zijn doop een boeteboodschap brengt en daarbij God vooral verwacht A's Rechter die de boze wereld de wacht aanzegt en veroordeelt, terwijl Jezus een eu-aggelion, een hoop gevende en bevrijdende 'blijde boodschap' brengt. Hij verkondigt God als degene die bedacht is op het heil van mensen, dus op hun genezing en levensgeluk, en vereenzelvigd zich met wat hij zegt. Zijn optreden is niet spectaculair, niet kwetsend en niet gebiedend als een dwingeland, maar uitnodigend, bereid tot wederzijdse ontmoeting en onderling gesprek.

Beide boodschappers zijn authentiek, wat blijkt uit hun persoonlijke, intensieve betrokkenheid bij wat ze prediken: de Doper als ascetisch levende mens vervuld van boete en inkeer, Jezus als bazuin van de uit God stromende liefdeblijken voor mensen van allerlei slag en herkomst, waaronder soms notoire zondaars — denk aan Zagers, de in een boom geklommen tollenaar. In een haast opdringerig verzoek nodigt Jezus zich zelf als disgenoot van Zagers uit, de gastheer nota bene om met hem te tafelen. In overeenstemming met verschillen tussen Johannes en Jezus kon het Mattheus geleden ook zeggen dat, hoewel Johannes de Doper de grootste is onder allen die in de tijd van de belofte uit een vrouw zijn geboren, niet te min de kleinste van Jezus volgelingen groter is dan deze dooper.

¹⁴ Want wat is troost? We kennen verschillende soorten troost. Bijvoorbeeld schrale troost. Cold Comfort, zegen de Engelsen. Goedkope troost is er nog één. In het bijbeltje dat nog van mijn grootmoeder is geweest, is het laatste hoofdstuk gewijd aan de ziekentroost: met als aanhangsel; sommige troostelijke uitspraken dienende voor de zieken in hun uiterste. Troosten is hier vooral toespreken. In de vorm van stichtelijke woorden. Maar tegenwoordig vooral herkenbaar als mensen menen te moeten zeggen: je moet maar zo denken. Ter Horst noemt dat zelfs ontroost. En hij vertelt: de twee mannen die 's avonds op bezoek kwamen, keken gegeneerd naar mij en naar de afschuwelijke chaos in mijn huis. Niet ten onrecht. Wie het niet meer ziet zitten, begint met zichzelf te verwaarlozen en verliest daarna zijn greep op tijd, plaats en handelen. Ik had nog het benul twee stoelen vrij te maken en koffie te gaan zetten. Dat lukte maar net. Daarna werd ik door de beide heren indringend en langdurig toegesproken, maar ze staken geen poot uit. Toen ze eindelijk weg waren, was de chaos vermeerderd met twee vuile koffiekoppen en een barstende hoofdpijn. Dat is on-troost; met de beste bedoelingen iets doen of laten waardoor de ellende alleen maar erger wordt. Ze hadden moeten afwassen, stofzuigen, opruimen en me ondertussen goedmoedig op mijn donder geven omdat ik het zover had laten komen. Nu zaten ze me maar door te zagen; de een met vrome, en de ander met nog veel stommere psychologische smoesjes. Echte troost, meent daarom ter Horst, veronderstelt persoonlijke verbondenheid, liefde, geborgenheid en uitzicht.

die begrijpt waarom je verdrietig bent, naar iemand, die met je mee voelt en nabij durft te zijn, naar iemand, die je twijfel herkent en je kwetsbaarheid deelt. Nee, dat had Johannes niet in huis. Dat kon hij niet geven, dat kon hij niet bieden. Maar daarom juist is het goed dat Johannes dat van zichzelf weet en in alle eerlijkheid zegt: hij die na mij komt - ik ben het niet eens waard om de riemen van zijn sandalen los te maken.

Dat inzicht miste ik donderdag bij de zelf uitgeroepen voorganger. Maar toen ik even opstond, omdat het me te veel werd, ving de uitvaartleider achterin de zaal mij op en zo klein als ze was, hield ze me zonder woorden even vast.

En ik realiseerde me, dat het heil niet van Johannes de Doper komt, maar van een ander na hem, die ons wel kan troosten; die ons wel nabij kan zijn, die wel z'n handen om ons heen kan slaan, die ons wel durft vast te houden. Iemand die je niet met water, maar met de heilige Geest en het vuur van Zijn liefde doopt.

Daarom heeft Jezus afstand genomen van Johannes de Doper, en daarom heeft de kerk Johannes de Doper alleen een plek in het voorprogramma gegund. En daarom mogen we hopen en uitzien naar een ander geluid van een andere band, van een ander mens, die onze zachtheid weet te wekken, die onze wonden weet te helen; die onze eenzaamheid weet te doorbreken en onze tranen weet te drogen. En die zo in alle nabijheid het koninkrijk waarvan hij droomt, zichtbaar voelbaar, merkbaar maakt. Voor mij was dat donderdag even heel dichtbij en concreet. En ik dacht: dat we zo elkaar heel concreet kunnen troosten: vanuit persoonlijke verbondenheid, vanuit liefde, die zo geborgenheid en uitzicht biedt. Vanuit de gedachte en het geloof dat daardoor heen het uiteindelijk God is, die ons troost. En heeft getroost in Jezus Christus, zijn kind. Onze heer. Amen.